

UDK 811.163.4'342.8(497.16 Njeguši)

Izvorni naučni rad

Adnan ČIRGIĆ (Podgorica)

Institut za crnogorski jezik i književnost – Podgorica

adnan.cirgic@icjk.me

AKCENATSKE KARAKTERISTIKE NJEGUŠKOGA GOVORA

Ovaj prilog sadrži opis važnijih akcenatskih osobina današnjega njeguškog govora. Opis je uglavnom rađen prema Upitniku za ispitivanje akcenta u štokavskim govorima Berislava Nikolića (*Južnoslovenski filolog*, knj. XXVII, sv. 1–2, Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd, 1966–1967, str. 302–336), ali davane i važnije osobine koje tim Upitnikom nijesu bile obuhvaćene. Građu na osnovu koje je rađen ovaj opis prikupili su Aleksandar Radoman i autor ovoga priloga u ljeto 2008. i 2009. godine i publikovali je u časopisu *Lingua Montenegrina*, br. 5, Cetinje, 2010, str. 599–645. Građa je prikupljena iz svih sela u kojima ima stanovništva, osim sela *Mirac*, koje je u to doba bilo zahvaćeno velikim požarom. Detaljnije su o tome pisali u „Izveštaju o ispitivanju njeguškoga govora“, koji je objavljen u časopisu *Matica* (br. 36, Podgorica, 2008, str. 367–372).

Ključne riječi: *Njeguši, akcenat, crnogorski jezik*

Opšte napomene

Akcenatski je sistem Njeguša dvočlan. Sastoji se od silaznih akcenata (i vanakcenatskih dužina). Kao i sve ostale govore cetinjskoga tipa karakteriše ga „potpuno eliminisanje takvih tipova (*ženà, svîlà* – prim. A. Č.) i prenošenje akcenta na prethodni slog u obliku ^ˆ ili [˝] – u zavisnosti od kvantiteta toga sloga: *žèna, svîla*.“¹ Tome tipu, kako navodi Mitar Pešikan, pripadaju i govori

¹ Mitar B. Pešikan, „Starocrnogorski srednjokatunski i lješanski govori“, *Srpski dijalektološki zbornik*, Institut za srpskohrvatski jezik, knj. XV, Beograd, 1965, str. 25.

Crnogorskoga primorja,² Crmnice, Riječke nahije, Cetinja, Čeklića, Bjelica (uglavnom) i donjega dijela Cuca.³

Njeguški govor, dakle, karakterišu dva silazna akcenta (dugi i kratki), pri čemu se dugosilazni akcenat može naći na bilo kojemu slogu u riječi, a kratkosilazni na svima osim na posljednjemu otvorenome slogu (liše slučajeva u enklizi – o čemu će kasnije biti više riječi).

Duljenje vokala

Kad je u pitanju duljenje vokala, bilo da je riječ o slogovima sa silaznom intonacijom koje zatvara sonant, bilo da je u pitanju sekundarno duljenje, materijal iz današnjega njeguškoga govora ne pokazuje jednoznačne rezultate. U riječima tipa *zelje*, *zdravlje*, *grožđe*, *gvožđe* duljenje je izostalo, pa se navedene riječi javljaju kao *zělje*, *zdràvlje*, *gròžđe*, *gvòžđe*. Međutim, u oblicima tipa *slamka* (odnosno *slanka*), *starca*, *jarca*, *roblje*, *groblje* javljaju se dugi silazni akcenti. Iako je teško dati precizno objašnjenje, čini se da kratki akcenti u navedenim slučajevima ustupaju mjesto dugima pod uticajem medija i standardnoga jezika. U mlađih govornih predstavnika, nasuprot starijima i tipičnima, egzistiraju uporedo i jedni i drugi, s izuzetkom imenice *zělje*, koja na Njegušima ne označava „zelen“ ili povrće kao u standardnome jeziku, nego bijeli kupus, pa vjerovatno zbog toga bolje čuva izvorni akcenat.

Kad je riječ o praslovenskome duljenju prvobitno kratkih vokala, ono je karakteristika i njeguškoga govora, npr. *Bôg* – *Bôga*, *brôd* – *brôda*, *rôg* – *rôga* i sl.

² Ne može se prihvatiti konstatacija Pešikanova da tome tipu pripadaju i govori Crnogorskoga primorja jer Crnogorsko primorje u akcenatskome pogledu ne predstavlja zaseban tip, već se u okviru njega javljaju i govori s dvočlanim i govori s tročlanim i govori s četvoročlanim akcenatskim sistemom, što je bilo poznato i u literaturi Pešikanova vremena. Moglo bi se kazati da tome tipu pripadaju govori Crnogorskoga primorja do Perasta, odakle duž obale prema hrvatskoj granici (a tako i u govorima zaleđa) počinje četvoroakcenatski sistem. S druge strane, ni govor Tivta s okolinom ne pripada tome tipu jer se u njemu javljaju akcenti tipa *ženâ*, *svîlâ*, kakvih nema u akcenatskome tipu koji Pešikan opisuje. Najpreciznije, tome tipu pripadaju i govori današnje kotorske opštine. O podjeli crnogorskih govora videti više u Adnan Čirgić: „Klasifikacija crnogorskih govora“, u knjizi *Crnogorski jezik u prošlosti i sadašnjosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost & Matica crnogorska, Podgorica, 2011, str. 51–91.

³ Isto, str. 25.

Slogotvorno *r*

Dužina slogotvornoga *r* je očuvana, bilo da je takvo *r* nosilac akcenta, bilo da je neakcentovano. Nijesu zabilježeni slučajevi tipa *cřkva* (kakvi se npr. javljaju u Podgorici), već samo *cřkva*, *Gřbjănin* i sl.

Prenošenje akcenata na proklitiku

Prenošenje u akuzativu jednine i množine imenica *a*-osnova nejednako je zastupljeno. U dvosložnih imenica to je prenošenje bez izuzetka, npr. *nřz vodu*, *nă zemlju*, *nă mōbu*, *prěd zoru*, *nă noge*; *ũ vōjsku*, *ũ glāvu*, *ză dūšu*, *nă Rřvu*, *uză stranu*, *niză stijene*, *ũ cřkvu*, *nă kărte*, *ză plātu* i sl. Kad su u pitanju trosložne i višesložne imenice toga tipa, prenošenje je zabilježeno u primjerima *ũ planinu*, *nă planinu*, *nă sramotu*, dok se ne javlja u slučajevima tipa *na brzřnu*, *na leđřnu*, *u visřnu* i sl. Moguće je, i vrlo vjerovatno, da je prenošenje bilo pravilno i u takvim slučajevima, ali je u novije vrijeme poremećeno uticajem standardnoga jezika. U prilog tome ide podatak da se prenošenje u primjeru *nă sramotu* danas javlja gotovo jedino u ustaljenome izrazu *sřlōm nă sramotu*, pa je moguće da je „okamenjenost“ izraza uticala na takav akcenat u njemu. Mimo toga izraza nije neobičan ni nepreneseni akcenat.

Prenošenje akcenta na proklitiku zastupljeno je i u imenica muškoga roda *o/řo*-osnova, tipa *med*, *grad*, *lakat*, *gost*, *nokat*, *pas* (<*pojas*), *vosak* i sl. Bez izuzetka se javljaju primjeri tipa *ũ grăd*, *řz grăda*, *dō lăkta*, *ōd lăkta*, *ōd voska*, *ză păs*, *nă lēd*, *ũ mēd*, *ză mēd*, *ză Boga*, *ũ goste*, *kōt krăla*, *ūs krăla* i sl.

I s imenica srednjega roda *o/řo*-osnova akcenat se prenosi na proklitiku, npr. *ũ kolo*, *ũ zlăto*, *ōd zlăta*, *ũ sijeno*, *pō tijelu*, *ũ mōre*, *ză mōre*, *ōd mēsa*, *ză srce*, *ză grlo*, *ũz brdo*, *řzutra* (<*iz jutra*), *nă leto*, *ũ krřlo*, *nă krřlo*, *nă čelo*, *ũ selo* i sl.

Akcenatsko prenošenje na proklitiku javlja se i u imenica ženskoga roda *ř*-osnove, tipa *noć*, *pomoć*, *mast*, *jesen*, *kost*, *so*, *riječ*, *pamet*, npr. *ză nōć*, *ũ nōć*, *pō noći*, *ũ jesēn*, *prř kosti*, *nă kōs*, *nă pamēt*, *ũ pamēt*, *ză sō* i sl.

Vanakcenatske dužine

Vanakcenatske dužine u njeguškome govoru javljaju se i ispred i iza slogova pod akcentom:

- vanakcenatske dužine ispred akcentovanoga sloga: *nărōd*, *svētăc*, *krēnūt* i sl.
- vanakcenatske dužine iza akcentovanoga sloga: *pūtăr*, *mřslřm*, *stărōs* i sl.

Skraćivanje postakcenatskih dužina koje se posredstvom srpskih medija (i nekritičkoga oponašanja od strane velikoga broja spikerki u crnogorskim medijima) počelo javljati i u crnogorskim govorima – u njeguškom govorniku nije zabilježeno. Dosljedno je npr. *mīslīm, glēdām, čūjēm, razumījēm* i sl.

Postakcenatske dužine sačuvane su i u slučajevima kad se javljaju u dva uzastopna sloga, tipa *čārāpā, rēbārā, lānācā, ðvācā* i sl.

Vanakcenatske dužine u glagolskih imenica u vezi su s akcenatskim likom imenica od kojih se tvore, npr. *vīdāt – vīdāñe, skūtāt – skūtāñe, lūtāt – lūtāñe, pīsāt – pīsāñe, trčāt – trčāñe, glēdāt – glēdāñe* itd.

Odstupanja u odnosu na Vuka Karadžića i Đura Daničića (pojava dužina kojih nema kod pomenutih slavista):

- U dativu, instrumentalu i lokativu imenica ženskoga roda *a*-osnove nastavak je *-āma*, npr. *krūškāma, pūškāma, tṛškāma, fēštāma* i sl. Tu ne spadaju imenice tipa *žēna, sēstra* (koje u crnogorskome standardnom jeziku imaju uzlazne akcente), kod kojih se u navedenim padežima javlja nastavak *-āma*.
- Dužine se javljaju i u infinitivu na *-nu(ti), -a(ti), -i(ti)*, npr. *brīnūt, pānūt, cṛtāt, pādāt, mīslīt, mūčīt* i sl. To ne važi uvijek za sve slučajeve infinitiva na *-a(ti)* i *-i(ti)* jer je u nekih glagola akcenat na finalnome slogu, dakle na infinitivnome sufiksu (*trčāt, skākāt, rādīt, molīt* i sl.).
- Dužina se javlja i u sufiksu pridjeva na *-av(ø), -ast(ø), -in(ø)*, npr. *bālāv, žvālāv, blēsāv, mūtāv, kīlāv, žīlāv, kītñās, šarovēdrās, gālās, bābīn, sēstrīn, Nikōlīn* i sl. Dužina se javlja i u ženskome i srednjemu rodu pridjeva toga tipa.
- U trpnome pridjevu glagola na *-nu/-ne-* uvijek je *u* dugo – bez obzira na to prethodi li mu dug ili kratak slog, npr. *okrēnūt, ulēknūt, nāgnūt, rāzasūt* i sl.
- O zbirnim imenicama tipa *lišće* već je bilo riječi na početku odjeljka o duljenju vokala.
- Imenice sa sufiksom *-ost(ø)* javljaju se kao *rādōs, mīlōs, īskrenōs* i sl. No u kosim padežima i izvedenicama (tipa *rādošnica, mīlošnica* (hipokoristici)) javlja se samo kratko *o*.

Deklinacija

Imenice muškoga roda

Imenice muškoga roda u svim padežima jednine nemaju znantnijih odstupanja od opštega akcenatskog stanja u govornome tipu kojemu Njeguši

pripadaju. Akcenat iz nominativa ostaje isti u kosim padežima.⁴ Izuzetak čine imenice s nepostojanim *a*, koje je pod akcentom u nominativu. Kod tih imenica u kosim padežima akcenat se pomjera prema početku, i to kao dugosilazni u slučajevima u kojima je u osnovnome obliku pred nepostojanim *a* bila dužina (npr. *bābāk* – *bāpka*, *bādāl* – *bādīa*, *slāčac* – *slāčca*), a u ostalim slučajevima kao kratkosilazni (npr. *badān* – *bādha*, *tobolac* – *tobōlca*, *momāk* – *mōmka*).

Imenice tipa *rāzdō* (u gen. i ostalim kosim padežima akcenat je *rāždēla*) čuvaju takođe akcenat.

Imenice muškoga roda s *-ov-* u nominativu množine najčešće se javljaju s akcentom na *o* iz toga *-ov-* (bez obzira na to radi li se o imenicama s dugim ili kratkim akcentom u nom. jednine), npr. *đedōvi*, *stogōvi*, *dvorōvi*, *lebōvi*, *zetōvi*, *volōvi*, *kotlōvi*, *popōvi* i sl. Ipak, pojava o kojoj je riječ ne javlja se bez izuzetka. Oblici tipa *svātovi*, *vūkovi*, *grādovi*, *zmājevi* ne uklapaju se u tu sliku. Ono što se sa sigurnošću može konstatovati jeste da su češći oblici s akcentom na *o*. Nije nemoguće da su takvi oblici u prošlosti bili i jedini, a da je drugi tip akcenata sekundarna pojava koja se razvila tek nakon množinskoga proširenja osnove u tim slučajevima jer ni danas nijesu neobični oblici tipa *vuci*, *svati*.

Genitiv množine imenice koje u nominativu imaju akcenat na *o* (iz *-ov-*) glase: *đedōvā*, *stōgōvā*, *pōpōvā* i sl.

U imenica s nepostojanim *a* u nom. jednine akcenat u genitivu množine glasi: *bābāk* – *bābākā*, *slāčac* – *slāčācā*; *tobolac* – *tobōlācā*, *momāk* – *mōmākā* i sl.

Kao i kod genitiva množine imenica ženskoga roda, i u imenica muškoga roda stanje na terenu nije jednoznačno. Jednoznačno je jedino to što je genitivni nastavak u množini dug. Međutim, u nekim slučajevima (čak i kod istih govornika i kod istih imenica koje imaju dugosilazni akcenat u osnovnome obliku) dugosilazni akcenat je na genitivnome nastavku (*dānā*, *stanovnikā*, *sātī*), a nekima je akcenat zadržao mjesto iz osnovnoga oblika a na nastavku je dužina (*rezervārā*). Jedino što se može sa sigurnošću povodom toga reći jeste da su prvi slučajevi češći. Vrlo mali broj današnjih tipičnih predstavnika i svedenost stalno naseljenoga stanovništva uglavnom na Njeguško polje onemogućava donošenje bilo kakvih preciznih zaključaka o tome jesu li oba oblika tipična za Njeguše i je li se stanje razlikovalo u pojedinim selima, odnosno je li koji od ta dva oblika „uvezen“ iz okolnih govora ili je pak na to uticao akcenat genitiva množine imenica muškoga roda s kratkosilaznim akcentom u finalnome položaju. Na postojanje i jednih i drugih oblika mogle su uticati i

⁴ Akcenat osnovnih oblika riječi videti u Adnan Čirgić: *Rječnik njeguškoga govora*, Matica crnogorska, Cetinje – Podgorica, 2009.

ženidbene veze s odivama iz okolnih plemena ili međusobne njeguške bračne veze.⁵ Imenice tipa *jezik*, *brat*, *narod*, *uskok* i sl. (jednosložne i dvosložne) koje u nominativu imaju kratkosilazni akcenat na posljednjem slogu) u genitivu množine imaju akcenat na prvome slogu: *jězīkā*, *brātā*, *nārōdā*, *ũskōkā* i sl. Takve višesložne imenice u genitivu množine imaju akcenat na pretposljednemu slogu, npr. *domaćīnā*, *domazētā* i sl.

Imenice s *-ov-* u dativu, akuzativu, instrumentalu i lokativu množine imaju isti akcenat kao i u nominativu množine.

Imenice tipa *krāj* i *bōj* u množini glase *krājěvā*, *krājevima* odnosno *bōjěvā*, *bōjevima*.

Imenice stranoga porijekla na *-ant(ø)* imaju akcenat na posljednjemu slogu, npr. *laborānt*, *komadānt* i sl. Od imenica stranoga porijekla na *-ent(ø)* zabilježili smo samo *pacijěnt* (s dugosilaznim *e*).

Imenice stranoga porijekla na *-izam(ø)* glase: *komunīzam*, *socijalīzam*, *organīzam* i sl.

Dvosložna lična imena tipa *Velko* glase: *Vělko*, *Stānko*, *Mārko*, *Mīrko* i sl. – dakle, s dugosilaznim akcentom na prvome slogu. Takva su i imena tipa *Milo*, npr. *Pājo*, *Mīlo*, *Pēro*, *Mīco*. Imena tipa *Ilija* glase: *Mīlīja*, *Ilīja*, *Andrīja* – dakle, s kratkosilaznim akcentom na pretposljednemu slogu. Imena tipa *Vukić* imaju kratkosilazni akcenat na posljednjem slogu, npr. *Vukīć*, *Milīć*, *Bogīć*, *Raić*, *Batrić* i sl. Imena tipa *Miloš*, *Ūroš*, *Rādoš* imaju kratkosilazni akcenat na prvome slogu. Takva su i imena tipa *Ėrāk*, *Vīdāk* i sl.

Kad je u pitanju akcenat prezimena koja se od tih imena grade, situacija nije uvijek ista:⁶

- prezimena nastala od imena tipa *Mārko* zadržavaju mjesto akcenta iz imena, ali je akcenat u njima kratkosilazni: *Mārković*, *Mīrković* i sl.
- prezimena nastala od imena tipa *Pājo* javljaju se i s istim akcentom (*Vūlović*, *Frānović*, *Bōžović*), ali i s pomjerenim akcentom (*Pērōvić*, *Vūjōvić*)
- prezimena nastala od imena tipa *Vukīć* čuvaju i mjesto akcenta i akcenat iz imena, npr. *Vukīćević*, *Raićević*, *Bogīćević* i sl.
- nijesmo zabilježili prezimena nastala od imena tipa *Ilīja*.
- prezimena nastala od imena tipa *Mīloš* glase: *Milōšěvić*, *Radōšěvić* i sl.
- prezimena nastala od imena tipa *Ėrāk* čuvaju i mjesto i akcenat iz imena, npr. *Ėrāković*, *Vīdāković* i sl.

A evo akcenta i nekih njeguških prezimena: *Petrōvić*, *Kadīja*, *Bōžović*, *Vūjković*, *Ōtāšević*, *Čavōr*, *Toromān*, *Ćūtko*, *Popōvić*, *Lukrēcija*, *Nikōlić*,

⁵ U pojedinim selima, npr., danas stalno žive samo starice koje rodом nijesu iz toga sela, a neke čak nijesu rodом ni Njegušice.

⁶ Napominjemo da prezima koja će biti data u primjerima nijesu sva njeguška.

*Batrčević, Bogdānović, Mirković, Ševačević, Radohić, Rādhić, Pērović, Mārковиć, Kustudića / Kustudić, Kaščelān, Ĺēsār, Peškīr, Maštrāp, Raūt, Perūnović, Bečīr, Pūnōšević, Pejātović, Stanīšić, Jašārović, Bijēlōvić, Grūjović, Ardānović, Serdārēvić, Spāsojević.*⁷

Imenice ženskoga roda

Akcentat akuzativa jednine imenica *a*-osnove ne razlikuje se od stanja u okolnim govorima, npr. *glāvu, grānu, grēdu, dūšu, zīmu, plōču, štīcu, zēmļu, rōsu, visīnu, brzīnu, daīnu, Ĺepōtu, planīnu* i sl.

Isto važi za dativ jednine tih imenica. Akcentat je isti kao i u nominativu. Npr. *glāvi, grāni, grēdi, dūši, zīmi, plōči, štīci, zēmli, rōsi, visīni, brzīni, daīni, Ĺepōti, planīni* i sl. Slučajevi prenošenja na proklitiku već su opisani u odjeljku o tome.

I u akuzativu množine pomenutih imenica akcentat je isti kao u osnovnome obliku njihovu. Dativ, instrumental i lokativ tih imenica opisan je u odjeljku o vanakcenatskim dužinama (u vezi s odstupanjem u odnosu na Karadžić-Daničićev akcenatski sistem).

Iako u Nikolićevu Upitniku nije pomenut, vrijedan je pomena i genitiv jednine navedenih imenica. Imenice tipa *glāva* u genitivu jednine imaju akcentat *glāvē*. Dakle, akcentat je na finalnome *-e* s predakcenatskom dužinom na mjestu dugoga akcenta iz osnovnoga oblika. Imenice tipa *plōča* i *brzīna* zadržavaju akcentat iz osnovnoga oblika, a na genitivnome nastavku javlja se postakcenatska dužina (*plōčē, brzīnē*).⁸

Akcentat trosložnih imenica na *-ic(a)* zavisi od akcenta osnovne riječi. Na osnovu primjera koje smo prikupili, čini se da kod onih imenica koje u osnovi imaju dugosilazni akcentat – nakon sufiksarne tvorbe imaju kratkosilazni akcentat na sufiksarnome *i* (npr. *junīca, prasīca, ždrebića* prema *jūne, prāse, ždrījebe*), a kod onih koje u osnovi imaju kratkosilazni akcentat – nakon tvorbe pomenutim sufiksom zadržavaju akcentat iz osnove (npr. *jāgñica, sēstrica, mūšica*). Višesložne imenice na *-ic(a)* koje označavaju živo čuvaju akcentat

⁷ U vezi s navedenim spisakom prezimena ističemo da: 1. spisak nije potpun (na što nije uticala bilo kakva zla namjera istraživača da zaobiđe pojedina prezimena, već činjenica da potpun spisak prezimena nije neophodan za dijalektološka istraživanja, pa se stoga nijesmo potrudili da do njega dođemo); 2. u spisku su navedena ne samo prezimena informatora koje smo snimili na Njegušima, već i prezimena koja su nam ti informatori saopštili ili smo ih pročitali na grobnim pločama; 3. među navedenim prezimenima vjerovatno ima i onih koja nijesu stvarna prezimena već označavaju familijarne ogranke u okviru istoga prezimena ili bratstva; 4. sva navedena prezimena mogu se podvesti pod dva ogranka: *Raičevići* i *Ėrākovići*.

⁸ Izuzetno rijetko bilježili smo i akcentat *planinē* (gen. jed.), i to od istih informatora od kojih smo bilježili oblik tipa *planīnē*.

iz osnove, npr. *lìgunica*, *mìlenica*, *osòbnica*, *međùdnica*, *tùžbalica* i sl. Kod ostalih višesložnih imenica javljaju se oba tipa akcenata (*motičica*, *kopačica*, *trnokòplica* i sl.).

Imenica stranoga porijekla koje su navedene u Nikolićevu Upitniku (str. 318) nema u tipičnome njeguškom govoru.

Vokativ imenica ženskoga roda javlja se s nominativnim akcentom. Izuzetak smo registrovali (i to nedosljedno) jedino u primjeru *đevòjka* – *đěvojko*.

Imenice *žěla*, *igra*, *snaha*, *supa* upotrebljavaju se s kratkosilaznim akcentom na početnome slogu. Imenice *ruka*, *torba*, *čorba*, *priča*, *škola* upotrebljavaju se s dugosilaznim akcentom na početnome slogu.⁹

Genitiv množine dvosložnih imenica ženskoga roda tipa *žěna* najčešće je s akcentom na osnovi, npr. *žēnāh*, *kōzāh*, mada ima rijetkih slučajeva tipa *ženāh*. Iako je na osnovu zatečenoga današnjeg stanja u govoru teško staviti tačku na taj problem, ipak se čini da su prvi navedeni oblici (s akcentom na osnovi) tipični, a da su oblici tipa *ženāh* import. U imenica tipa *kùća* akcenat je u genitivu množine bez izuzetka na osnovi (*kùćāh*).

Genitiv množine imenica s nepostojanim *a* ima akcenat na osnovi, npr. *òvēcā*, *sěstārā*, *krùšākā* i sl.

Genitiv množine imenica tipa *kost* glasi: *kostī*, *kāpī*, *noćī* i sl.

Akcenat genitiva množine (nekadašnjega duala) imenica *ruka*, *noga*, *sluga* glasi *rūkāh*, *nōgāh*, *slūgāh*, mada smo zabilježili i oblike *rūkāh*, *nōgāh*, *slūgāh*. Na osnovu današnjega stanja, kad je ogroman broj stanovništva raseljen, teško je odrediti koji je od dva akcenta tipično njeguški, odnosno jesu li za Njeguše karakteristična oba tipa – zavisno od teritorije.

Navedene akcenatske osobine imenica ženskoga roda date su manje-više prema Nikolićevu Upitniku. No pored toga vrijedi pomenuti još nekoliko osobina, ponajprije radi poređenja s govorima Katunske nahije koje je opisao Mitar Pešikan u citiranoj studiji.¹⁰

Imenice ženskoga roda na *-b(a)*, *-v(a)*, *-ij(a)*, *-k(a)*, *-l(a)*, *-ul(a)*, *-m(a)*, *-n(a)*, *-an(a)*, *-un(a)* na Njegušima imaju isti akcenat kao i u govoru Cuca, npr. *mòlba*, *òdiva*, *àrija*, *dùšānka*, *dùpja/dùplā*, *lažùla*, *čěsma*, *ùjna*, *polāna*, *šćerùna* i sl. Izuzetak čine imenice *davija*, *kirija*, *surutka* koje se na Njegušima

⁹ Što se tiče imenice *nana* iz Nikolićeva Upitnika, nijesmo je zabilježili u njeguškome govoru – što ne mora značiti da je u njemu nema jer smo u obližnjemu govoru Cuca registrovali oblik *nāne* (= majka).

¹⁰ Pri navođenju tipova imenica služimo se podjelom koju je u navedenoj studiji dao Mitar Pešikan kako bismo olakšali eventualna upoređivanja – iako se teško može prihvatiti da je npr. u riječi *boleština* „nastavak *ština*“, kako to Pešikan navodi.

čuju, za razliku od Cuca, kao *dāvija*, *kirija*, *surūtkā*.¹¹ Imenice ženskoga roda na *-in(a)* (*oklāsina*), *-bin(a)* (*tāzbina*), *-avin(a)* (*grmlāvina*), *-ovin(a)*/*-evin(a)* (*lozovina*, *prčevina*),¹² *-štin(a)* (*bolēština*), *-uština* (*barūština*), *-čin(a)* (*jorgančina*), *-n(a)* (*glāvna*, *crījepna*), *-(k)in(a)* (*robiņa*, *slušķina*) javljaju se identično onome što je Pešikan opisao za govor Cuca.¹³ Za imenice ženskoga roda na *-ic(a)*, akcenat njihov – kako je već rečeno – zavisi od broja slogova. Na osnovu primjera koje je Pešikan dao za cucki govor, teško je uspostaviti poređenje i vezu.

Imenice srednjega roda

Imenice tipa *zlāto*, *mēso* zadržavaju taj akcenat (i mjesto akcenta) u svim padežima, osim, naravno, u slučajevima prenošenja akcenta na proklitiku, o čemu je bilo riječi (npr. *ū zlāto*, *ōd mēsa* i sl.). Takve su i imenice tipa *tijesto*, *sijeno*; *rāmo*, *plēme*, *sēme*, *vrijeme*. To važi i za jedninu i za množinu.

Imenice tipa *bēdro*, *rēbro* takođe zadržavaju akcenat (i mjesto) osnovnoga oblika u svim padežima jednine i množine. Genitiv množine tih imenica glasi *bēdārāh*, *rēbārāh*. Najvjerovatnije pod uticajem akcenta imenica *ōko*, *ūho* – instrumental množine navedenih imenica glasi: *rebrīma*, *bedrīma* (kao *očīma*, *ušīma*, *plečīma* i sl.).¹⁴

Imenice na *-išt(e)* ponašaju se dvojako. Raspoloživa građa ne nudi način na koji bi se mogla razvrstati dva akcenatska tipa tih imenica, npr. *cīrkvište*, *ōghīšte*, *kūčīšte*; *godīšte*, *kosīšte*, *katarīšte*. Oblici dobijeni namjenski, na osnovu Upitnika, nažalost ne daju pouzdane rezultate jer informatori i jedan i drugi akcenat doživljavaju kao tipičan, odnosno ne uočavaju razliku među njima.

Imenice tipa *tēle*, *jāre* u kosim padežima glase *telēta*, *telētu* odnosno *jarēta*, *jarētu* itd. Tako se mijenja i imenica *jāje*.

Imenice *mōre*, *prēzīme*, *prolēće* zadržavaju isti akcenat (i mjesto akcenta) u kosim padežima.

¹¹ Videti: Mitar Pešikan, n. d., str. 50.

¹² U imenica na *-ovin(a)*/*-evin(a)* nema odstupanja koje pominje Pešikan u cuckome govoru u vezi s nazivima za drvo. U njeguskome govoru one se javljaju kao i ostale izvedenice toga tipa, tj. s kratkosilaznim akcentom na i iz sufiksa (*grabovina*)

¹³ Isto, str. 51–52. Budući da se i primjeri koje Pešikan navodi javljaju u njeguskome govoru, smatrali smo izlišnim njihovo navođenje i na ovome mjestu.

¹⁴ Akcenat je lokativa, kao i u prethodnim slučajevima, zavisao od toga je li lokativ izjednačen s oblikom genitiva ili dativa i instrumentala (npr. *po rēbārā* – *po rebrīma* /*rjeđe*/).

Pridjevi

„Akcentat određenog i neodređenog pridevskog vida razlikuje se samo kod prideva *stār / stārī, zdrāv / zdrāvī* (i *zdrāvī*), *prāv / prāvī*.“¹⁵ Navedenoj Peškanovoj konstataciji mogu se dodati još i parovi *bōs / bōsī* i *slādak / slātķī*. Inače, i u njegušcome govoru, kao i u većini današnjih govora, određeni vid prevladava nad neodređenim, koji se danas – osim u izrazima, izrekama, poslovicama i u slučajevima kad se uz čije ime doda i ime oca (npr. *Pêra Ilîna* ili još češće *Pêr-Ilîna*) – gotovo i ne upotrebljava.¹⁶

Pridjevi tipa *balav* glase: *bālāv, rāpāv, šāšāv, čōsāv, křvāv* i sl. Sufiks je dakle dug (i nenaglašen), a akcentat je na osnovi. Kod trosložnih i višesložnih pridjeva toga tipa akcentat je na sufiksu: *mrtvulāv, žutulāv, sladunāv* i sl. Takav je i pridjev *crvlāv* i svi pridjevi na *-iv(ø)* i *-it(ø)*, npr. *došetlīv, žalostlīv, zagušlīv; rečit, razborit, potrebit* i sl. I pridjevi na *-en(ø)* i *-an(ø)*, izvedeni od imenica, imaju akcentat na sufiksu, npr. *zemlān(ī), ržān(ī), drvēn(ī), ledēn(ī), čazbēn(ī)* i sl. Pridjevi *pun* i *sit* glase *sītān* i *pūnān*.

Pridjevi na *-ov(ø)* zadržavaju akcentat na osnovi, s izuzecima: *bukōv, orlōv*.

Pridjevi na *-ok(ø)* imaju kratkosilazni akcentat na sufiksu, npr. *dubōk, visōk, širōk*. Takvi su i pridjevi na *-at(ø)*: *ruhāt, glavāt, bogāt* i sl.

Pridjevi na *-sk(i)* imaju različite akcente:

- *planinskī, plemenskī*,¹⁷ *popovskī, zetovskī, plemenskī* i sl.
- *frāncuskī, hēguškī, crnogōrskī* i sl.
- *prāvnickī, rādnickī, vojnīckī* i sl.
- *mūčeničkī, pāčeničkī* i sl.
- *sirotīnskī, čamotīnskī* i sl.
- *komunīstīckī, socijalīstīckī* i sl.

Komparativ pridjeva muškoga roda tipa *star* glasi: *starī, pravī, zdravī; studenī, čazbenī; razboritī, potrebitī* itd. U superlativima tih pridjeva akcentat je na prvome slogu, a na posljednjem slogu je dužina. Međutim, nije moguće utvrditi pravilo po kojemu se na prvome slogu javlja jedan od dva njeguška akcenta jer se i kod istih pridjeva mogu čuti superlativi sa *nāj* i sa *nāj* – i to u istim selima, čak i kod istih govornika. Jedino što se pouzdano u vezi s time može reći jeste da danas i jedan i drugi akcentat u toj kategoriji ravnopravno funkcionišu, npr. *nājvišī, nājprvī, nājstrašnī, nājgorī, nājmlađī; nājprvī, nājgorī, nājmlađī, nājprostī, nājbolī, nājvišī* i sl.

¹⁵ Mitar Pešikan, n. d., str. 63.

¹⁶ Ono što je rečeno u ovome pasusu daje odgovor na pitanja 40–47 Nikolićeva Upitnika.

¹⁷ Prva dva primjera javljaju se i s akcentom na osnovi.

Prilozi

Kad je u pitanju akcenat priloga, Nikolićev Upitnik nije od pomoći, pa ćemo istaći nekoliko osobitosti:

- prilozi: *ovudijên, tudijên, otolên* i sl. Iako se mogu čuti i oblici *tùdijen, ovùdijen*, oni su izuzetak u odnosu na one prve, koji se čuju kod svih tipičnih govornika
- prilozi *òzdovud, òzdonud* za koje su nam informatori rekli da se upotrebljavaju samo u Vrbi (u kojoj danas nema tipičnih govornih predstavnika)
- prilozi *òdên, ovòdên, ovòdênake, onòdênake*
- prilozi *onàdôr, àndôr, tàdêr*
- prilozi *ondân, çaondân*
- prilog *pjěški*
- prilozi tipa *trùpê, zâgonê* i sl.

Zamjenice

Lične zamjenice:

- *jâ – mène* (u svim kosim padežima, osim instrumentalâ) – instr. *sâ mnôm*
- *tî – tèbe* (u svim kosim padežima, osim instrumentalâ) – *s tòbôm*
- *òn – nèga – nèmu – nèga – š nîm – nèga / nèmu*
- *òna – nè – nòj / nòjzi – nû – š nôm – nû / nòj*
- *òno* – u kosim padežima kao *òn*
- *mî – nàs – nâma – nàs – s nâma – nàs / nâma*
- *vî* – u kosim padežima kao *mî*
- *òni – nîh – nîma – nîh – š nîma – nîh / nîma*
- *òne* – u kosim padežima kao *òni*
- *òna* – u kosim padežima kao *òni*

Zamjenica *sèbe* ima isti akcenat kao i *mène, tèbe*.

Pokazne zamjenice *tâ* (<*taj*), *ovî* (<*ovaj*), *onî* (<*onaj*) u svim kosim padežima imaju kratkosilazni akcenat na prvome slogu, a dužinu na nastavku (osim u instrumentalu *s tîjem / so tîjem, s ovîjem, s onîjem*). I zamjenice *tô, ovô, onô* imaju iste akcente u kosim padežima. Zamjenice *tâ, ovâ, onâ* u kosim padežima zadržavaju dugosilazni akcenat. Zamjenice *tî/tîzi, ovî/ovîzi, onî/onîzi*¹⁸ u kosim padežima glase: *tîjeh, ovîjeh, onîjeh – tîjema, ovîjema, onîjema...* U ženskome rodu isti je akcenat kosih padeža.

¹⁸ U kosim padežima ne javlja se partikula *zi*.

Zamjenica *kò – kôga – kôme*¹⁹ – *kôga – s kîm – kôga / kôme*

Zamjenica *štò – čëga – čëmu – čëga – štò – sù što / š čîm – nà što / ù što / o čëmu*

Zamjenice tipa *tvôj* u kosim padežima glase: *tvojëga / tvôga, tvojëmu / tvôme...*

Zamjenice tipa *ovăkv* / *ovăkvî* glase u kosim padežima: *ovăkvôga, ovăkvôme...*

Brojevi

Brojevi *jëdan, jëdna, jëdno; jëdni, jëdne, jëdna* u kosim padežima imaju akcenat na nastavku (*jednôga – jednôme; jednê – jednôj; jednñjeh – jednñjema, jednñjeh – jednñjema* itd.). Ostali brojevi, odnosno oni oblici njihovi koji su sačuvali promjenu, glase: *dvjëma, objëma, trëma, dvojjëma, trojjëma*.

Redni brojevi imaju akcenat kao i pridjevi. Jedino *prvi* može glasiti i *přvî* i *prvî*. U drugome slučaju znači „bivši“, „prethodni“, „nekadašnji“ i ima akcenat *prvôga – prvôme*. Isto važi i za ženski rod.

Brojevi tipa *pëtoro* uticali su na stvaranje akcenta tipa *desëtoro*.

Brojevi 20, 30 i 40 glase *dvădës, trîdës, çetrdës*, a ostali brojevi do 100 imaju dugosilazni akcenat na posljednjemu slogu. U brojevima 400–1000 zadržan je akcenat osnovne riječi: *čëtrsto, pësto, šësto...* No kad je drugi od tih brojeva *stotina* a ne *sto*, onda prva riječ najčešće nema akcenta, npr. *pestôtîñāh, šestôtîñāh, sedamstôtîñāh, devestôtîñāh* i sl. – osim ako naročito nije naglašen i prvi dio. Takav je akcenat i kad se označavaju hiljade (*hiľăda* i *ilăda*), npr. *pet ilădā* i sl. I u sintagmemima, ako nijesu naročito naglašeni, brojevi su često bez akcenta, npr. *pet kîlāh, dva lëba* i sl.

Konjugacija

Infinitiv

Akcenat infinitiva glagola izvedenih od *nesti* uvijek je na prvome slogu, npr. *pönijet, dönijet, snijet* itd.

Akcenat infinitiva glagola izvedenih od *vesti* uvijek je na finalnome slogu, npr. *povës, dovës, prevës, provës* itd. Takav je i akcenat infinitiva glagola izvedenih od *peći*, npr. *ispëć, prepëć* itd.

Akcenat infinitiva glagola izvedenih od *mrijeti* uvijek je na prefiksu, npr. *zămrijet, obămrijet, ùmrijet* itd.

U infinitivu glagola tipa *briznut, graknut, jurnut, gurnut, šapnut; banut, granut, lanut, kanut; kašlat, lipsat, čekat; klačit (i krečit), puštit, praviti, viđet* akcenat je na prvome slogu (i to kratkosilazni), a finalni je slog dug. U vezi s tom dužinom u finalnome položaju treba istaći opažanje Mitra

¹⁹ Samo u jednome slučaju registrovali smo *kôme*, što je vjerovatno uticaj kojega okolnog govora.

Pešikana da je opštecnogorska osobina da je tematski vokal uvijek dug ako nije pod akcentom.²⁰

Infinitiv glagola tipa *vozikat*, *selakat*, *molakat*, *rođakat* i sl. ima kratokosilazni akcenat na posljednjemu slogu.

Glagoli tipa *gibat*, *lupat*, *puštat*, *spremat*, *pravdat*, *sunčat* imaju kratkosilazni akcenat na drugome slogu, a na prvome slogu dužinu.

Aorist

Akcenat aorista prikazaćemo prema većini tipova glagola koji su dati u Nikolićevu Upitniku:

<i>krēnūt</i>	<i>pokrēnūt</i>
<i>krēnūh</i>	<i>pokrēnūh</i>
<i>krēnu</i>	<i>pòkrēnu</i>
<i>krēnu</i>	<i>pòkrēnu</i>
<i>krēnūsmo</i>	<i>pokrēnūsmo</i>
<i>krēnūste</i>	<i>pokrēnūste</i>
<i>krēnūše</i>	<i>pokrēnūše</i>
<i>pītāt</i>	<i>zapītāt</i>
<i>pītāh</i>	<i>zapītāh</i>
<i>pīta</i>	<i>zāpīta</i>
<i>pīta</i>	<i>zāpīta</i>
<i>pītāsmo</i>	<i>zapītāsmo</i>
<i>pītāste</i>	<i>zapītāste</i>
<i>pītāše</i>	<i>zapītāše</i>
<i>pīsāt</i>	<i>napīsāt</i>
<i>pīsāh</i>	<i>zapīsāh</i>
<i>pīsa</i>	<i>zāpīsa</i>
<i>pīsa</i>	<i>zāpīsa</i>
<i>pīsāsmo</i>	<i>zapīsāsmo</i>
<i>pīsāste</i>	<i>zapīsāste</i>
<i>pīsāše</i>	<i>zapīsāše</i>
<i>kažīvāt</i>	<i>pokažīvāt</i>
<i>kažīvāh</i>	<i>pokažīvāh</i>
<i>kāžīva</i>	<i>pòkažīva</i>

²⁰ Mitar Pešikan, n. d., str. 72. Pešikan jedino nije u pravu kad su u pitanju glagoli koji ispred infinitivnoga nastavka imaju dugi alternant *jata*, npr. *mr̃ijet* (i glagoli od njega izvedeni), *dōnijet* i sl.

kăžīva
kažīvāsmo
kažīvāste
kažīvāše

pökažīva
pokažīvāsmo
pokažīvāste
pokažīvāše

igrät
igräh
ïgra
ïgra
igräsмо
igräste
igräše

zaigrät
zaigräh
zäigra
zäigra
zaigräsмо
zaigräste
zaigräše

trčät
trčäh
třča
třča
trčäsмо
trčäste
trčäše

dotrčät
dotrčäh
dòtrča
dòtrča
dotrčäsмо
dotrčäste
dotrčäše

lěc
lëgoh
lěže
lěže
lëgosmo
lëgoste
lëgoše

zalëc
zalëgoh
zaleže
zaleže
zalëgosmo
zalëgoste
zalëgoše

rěc
rëkoh
rěče
rěče
rëkosmo
rëkoste
rëkoše

porëc
porëkoh
pöreče
pöreče
porëkosmo
porëkoste
porëkoše

măknūt
măknūh
măknū

namăknūt
namăknūh
nămaknū

<i>măknū</i>	<i>nămaknū</i>
<i>măknūsmo</i>	<i>namăknūsmo</i>
<i>măknūste</i>	<i>namăknūste</i>
<i>măknūše</i>	<i>namăknūše</i>
<i>umjèt</i>	<i>razumjèt</i>
<i>umjě(do)h</i>	<i>razumjě(do)h</i>
<i>ùmje(de)</i>	<i>ràzumje(de)</i>
<i>ùmje(de)</i>	<i>ràzumje(de)</i>
<i>umjě(do)smo</i>	<i>razumjě(do)smo</i>
<i>umjě(do)ste</i>	<i>razumjě(do)ste</i>
<i>umjě(do)še</i>	<i>razumjě(do)še</i>
<i>želèt</i>	<i>zaželèt</i>
<i>želěh</i>	<i>zaželěh</i>
<i>žěle</i>	<i>zàžele</i>
<i>žěle</i>	<i>zàžele</i>
<i>želěsmo</i>	<i>zaželěsmo</i>
<i>želěste</i>	<i>zaželěste</i>
<i>želěše</i>	<i>zaželěše</i>
<i>srès</i>	<i>presrès</i>
<i>srètoh</i>	<i>presrètoh</i>
<i>srète</i>	<i>prèsrète</i>
<i>srète</i>	<i>prèsrète</i>
<i>srètosmo</i>	<i>presrètosmo</i>
<i>srètoste</i>	<i>presrètoste</i>
<i>srètoše</i>	<i>presrètoše</i>
<i>ulēc</i>	
<i>ulěgoh</i>	
<i>ùleže</i>	
<i>ùleže</i>	
<i>ulěgosmo</i>	
<i>ulěgoste</i>	
<i>ulěgoše</i>	
<i>đić</i>	<i>podić</i>
<i>đigoh</i>	<i>podigoh</i>
<i>điže</i>	<i>pòdiže</i>

<i>dīže</i>	<i>pòdīže</i>
<i>dīgosmo</i>	<i>podīgosmo</i>
<i>dīgoste</i>	<i>podīgoste</i>
<i>dīgoše</i>	<i>podīgoše</i>
<i>vīdet</i>	<i>izvīdet</i>
<i>vīdeh</i>	<i>izvīdeh</i>
<i>vīde</i>	<i>izvīde</i>
<i>vīde</i>	<i>izvīde</i>
<i>vīdesmo</i>	<i>izvīdesmo</i>
<i>vīdeste</i>	<i>izvīdeste</i>
<i>vīdeše</i>	<i>izvīdeše</i>

Glagolski pridjev radni

Osim nekoliko rijetkih izuzetaka, akcenat radnoga glagolskog pridjeva isti je kao i u infinitivu, npr. *trčāt: trčāo, trčāla, trčālo; požnēt: požněo, požněla, požnělo; lokāt: lokāo, lokāla, lokālo; mōc: mōgao (mōgā), mōgla, mōglo; vijugāt: vijugāo, vijugāla, vijugālo; motāt: motāo, motāla, motālo; brzāt: brzāo, brzāla, brzālo; listāt: listāo, listāla, listālo; ubīt: ubīo, ubīla, ubīlo* itd. Kao što se iz primjera vidi, to važi za sva tri roda.

Izuzetak čini nekoliko jednosložnih glagola kod kojih se akcenat ženskoga roda razlikuje od akcenta u infinitivu (i akcenta muškoga i srednjega roda glagolskoga pridjeva radnog):

- *dāt: dāo, dāla, dālo*
- *brāt: brāo, brāla, brālo*
- *slāt: slāo, slāla, slālo*
- *prāt: prāo, prāla, prālo*.

Kod glagola izvedenih od navedenih jednosložnih glagola akcenat je kao u infinitivu, samo što se u ženskome i srednjemu rodu javlja dužina na pretposljednemu slogu kod onih izvedenih glagola kod kojih je akcenat na prefiksu, npr. *dōdāla, dōdālo; ùbrāla, ùbrālo* i sl. U suprotnome te dužine nema, npr. *poslāla, poslālo* i sl.

Kod glagola *bīt* akcenat infinitiva javlja se samo u muškome rodu, a u ženskome i srednjemu je *bīla, bīlo*.

Glagolski pridjev trpni

Sve što je u vezi s akcentom glagolskoga pridjeva rečeno u opisu „staro-crnogorskih“ govora od strane Mitra Pešikana može se reći i za njeguški govor.²¹

²¹ Mitar Pešikan, n. d., str. 71–72.

Glagoli s infinitivnom osnovom na suglasnik akcenat imaju na sufiksu *-en*, npr. *pečën, trëšën, izedën, rečën, pošëčën* i sl. Takvi su i glagoli tipa *bît, pît, lît, šît; mîêt, žnêt, plijevlêt – bjën, ubjën, pijën, popijën, livën, prolivën, švën, sasvën, mlevën, samlevën, žnevën, požnevën, plijevlën, oplijevlën* i sl.

U glagola tipa *dônijet, ôdrijet, prôstrijet; prodât, priznât, izabrât* i sl. akcenat je na prefiksu, npr. *dônijet, ôdrt, prôstrt; prôdât, priznât, izâbrân* i sl. Na finalnome je slogu dužina, osim u slučajevima kad se u finalnome slogu nalazi *ije* od *jata* (*dônijet*). Na sufiksu (*-en*) dužine nema ni kod pridjeva radnoga od glagola tipa *gazit, mlatit, bačit, pratit, viđet* i sl. – *gâžen, bâčen, mlâčen, prâčen, vîđen* i sl.

Glagolski pridjev radni na *-an(ø), -at(ø), -ut(ø)* uvijek je s dužinom na tim sufiksima, npr. *ûbrân, iskôpân, čitân; dôdât, prôdât, pôslât; okrênût, nâgnût, mâknût* i sl.

Sve navedeno važi za sva tri roda i oba broja.

Prezent

Akcenat 1. i 2. lica množine prezenta glagola tipa *pëc, bjëžât, činêt, čitât* i sl. izjednačen i glasi *pečëm – pečëmo, bježîm – bježîmo, činîm – činîmo* itd. U glagola izvedenih od njih akcenat je: *prepëčëm – prepëčëmo, pobjëžëm – pobjëžëmo, učînîm – učînîmo* i sl.

Akcenat glagola izvedenih od *nesti* glasi:

dovëdëm

dovëdëš

dovëdë

dovëdëmo

dovëdëte

dovëdû

Glagol *îc* u prezentu ima akcenat na prvome slogu (u svim licima i u jednini i množini): *îdëm, îdëš*. Takva je situacija i u prezentu glagola izvedenih od *îc*.

U prezentu glagola tipa *brât, prât, zvât, smijât, pît* akcenat je na sufiksu (*berëm, berëš..., perëm, perëš..., zovëm, zovëš..., smijêm, smijëš..., pijêm, pijëš*). Glagoli izvedeni od njih u prezentu imaju akcenat na osnovi (*ubërëm, opërëm, nazövëm, nasmižëm, popijêm* i sl).

Glagoli *dobît – zadobît, zavît – podavît* u prezentu glase *dobijem – zadobijëm, zavijëm – podavijëm*. Akcenat je isti u svim licima jednine i množine. Isti je akcenat i prezenta glagola *pokrît*.

Akcenat glagola koji u prezentu imaju *-aje-* glasi: *obečâjëm, razdvâjëm* i sl.

Glagoli *kopât, češlât, motât* u prezentu glase *kopâm, češlâm, motâm*. Glagoli od njih izvedeni u prezentu glase *prekopâm, iskopâm, začëšlâm, očëšlâm, premotâm, zamotâm* – dakle, akcenat kao i na osnovnome glagolu (u prezentu).

Glagol *bāčāt*, *pūštāt* i od njega izvedeni glagoli akcenat imaju na sufiksu *bāčām*, *razbāčām*, *pobāčām*; *pūštām*, *popūštām*, *propūštām*. Takav su i glagoli *sprēmāt*, *igrāt*, *pītāt*, *lomīt*, *nočīt*, *volēt*, *žūrīt*, *viđet* i od njih izvedeni glagoli.

Uvijek je *valā* – *ne valā*, ali *znā* – *ně znā*.

Glagol *šedōčīt* u prezentu zadržava infinitivni akcenat. Takvi su i glagoli izvedeni od njega.

Samo pomoćni glagoli nemaju dužinu (*jěsam*, *jěsi*; *nijesam*, *nijesi*, *nije*; *ōcu*, *ōćeš*). Svi ostali imaju dužinu – bilo akcentovanu, bilo neakcentovanu.

Glagolski prilog sadašnji

Akcenat glagolskoga priloga sadašnjeg ne razlikuje se od stanja u ostalim „starocrnogorskim“ govorima koje je opisao Mitar Pešikan.²² Akcenat toga oblika uvijek je istovjetan s akcentom 3. lica množine prezenta, npr. *vōdē* – *vōdēc(i)*, *glēdajū* – *glēdajūć(i)*, *trčē* – *trčēc(i)* i sl. Izuzetak čine glagoli koji u prezentu imaju dugosilazni akcenat na osnovi, npr. *pīšū* – *pīšūć(i)*, *pītajī* – *pītajūć(i)*, *mlātē* – *mlātēc(i)*, *tražē* – *tražēc(i)* i sl.

Kad su u funkciji pridjeva, akcenat je na sufiksu, npr. *vodēcī*, *nosēcī*, *bolēcī*, *tupēcī*, *trpēcī* i sl.

Imperfekat

I akcenat imperfekta isti je kao u ostalim „starocrnogorskim“ govorima – uvijek je jednak akcentu prezenta.²³ Jedina razlika u odnosu na ostale govore jeste u tome što je na Njegušima uvijek *-āhū* (ako, razumije se, nije *-āhu*). Ta razlika uslovljena je činjenicom da u njeguškome govoru (osim po izuzetku) nije došlo do gubljenja fonema *h*, pa nije moglo doći do skraćivanja nastavka kao u ostalim govorima u kojima je taj fonem nestao.

Imperativ

Osim imperativa tipa *kōpa*, *čīta*, koje na Njegušima nijesmo registrovali, stanje se ne razlikuje od ostalih „starocrnogorskih“ govora.²⁴ Akcenat imperativa, dakle, isti je s akcentom prezenta, npr. *čitām* – *čitāj*, *glēdām* – *glēdāj*, *vōdām* – *vōdāj*, *nōsām* – *nōsāj* i sl. Akcenat prezenta u imperativu nemaju jedino glagoli tipa *prēsti* u kojima je prezent *prēdē*. Budući da na finalnome otvorenom slogu na Njegušima (i ostalim „starocrnogorskim“ govorima) nema kratkosilaznoga akcenta (*prēdi* prema *prēdē*), javlja se samo akcenat *prēdi*, koji se odatle prenio i u oblike množine.

²² Isto, str. 71.

²³ Isto, str. 71.

²⁴ Isto, str. 71.

Zaključak

U ovome pregledu akcenatskoga sistema Nješka dali smo najvažnije osobine toga sistema – kako je to uobičajeno u dijalektološkim opisima. Opis je rađen prije svega u skladu s *Upitnikom za ispitivanje akcenta u štokavskim govorima* Berislava M. Nikolića, i to prema onim pitanjima koja se odnose na dvoakcenatske govore. Smatrali smo nepotrebnim odgovarati na sva pitanja iz Upitnika – nekad zbog toga što smo uopštenom konstatacijom odgovorili na više pitanja odjednom, a nekad zbog toga što ta pitanja nijesu bila relevantna za problematiku ovoga rada. Osim toga Upitnika oslanjali smo se dobrim dijelom i na opis „starocrnogorskih“ govora Mitra Peškana – kako bi se pojedine nješke osobine mogle dovesti u vezu s ostalim katunskim osobinama u koje se nješki govor, kako se iz ovoga osvrta vidi, prilično skladno uklapa. Nažalost, nedostatak monografske obrade susjednih govora iz Crnogorskoga primorja (Boka) onemogućava šira poređenja.

Literatura

- Čirgić, Adnan & Radoman, Aleksandar: „Izvjestaj o ispitivanju nješkoga govora“, *Matica*, br. 36, Matica crnogorska, Podgorica, 2008, str. 367–372.
- Čirgić, Adnan: „Građa za izučavanje nješkoga govora“, *Lingua Montenegrina*, br. 5, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“, Cetinje, 2010, str. 599–645.
- Čirgić, Adnan: „Klasifikacija crnogorskih govora“, u knjizi *Crnogorski jezik u prošlosti i sadašnjosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost & Matica crnogorska, Podgorica, 2011, str. 51–91.
- Čirgić, Adnan: *Rječnik nješkoga govora*, Matica crnogorska, Cetinje – Podgorica, 2009.
- Nikolić, Berislav M.: „Upitnik za ispitivanje akcenta u štokavskim govorima“, *Južnoslovenski filolog*, knj. XXVII, sv. 1–2, Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd, 1966–1967, str. 302–336.
- Peškan, Mitar B.: „Starocrnogorski srednjokatunski i lješanski govori“, *Srpski dijalektološki zbornik*, Institut za srpskohrvatski jezik, knj. XV, Beograd, 1965.
- Šahmatov, A. A.: „Prilog istoriji akcenata u slovenskim jezicima“, *Lingua Montenegrina*, br. 8, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2011, str. 477–498.

**ACCENTUAL CHARACTERISTICS OF THE
SPEECH PATTERN OF NJEGUŠI**

The article describes some important accentual features of today's speech pattern of Njeguši. The speech pattern is mainly described on the basis of the questionnaire for analyzing accents in Štokavian speech patterns by Berislav Nikolić (*Južnoslovenski filolog*, Vol. XXVII, Issue 1-2, Institute for Serbo-Croatian Language, Belgrade, 1966–1967, pp. 302–336), but some important features not covered by the questionnaire are given as well. The material based on which the description is done was collected by Aleksandar Radoman and the author of the article in the summer of 2008 and 2009, and was published in *Lingua Montenegrina*, Vol. 5, Cetinje, 2010, pp. 599–645. The material was collected from all inhabited villages, except for the village Mirac, which was caught by fire at the time. The event was described in more details in “The report on analysing the speech pattern of Njeguši”, published in *Matica* magazine (Vol. 36, Podgorica, 2008, pp. 367–372).

Key words: *Njeguši, accents, Montenegrin language*